

ЭРГЭЛ
СОНГОЛЫН ЯАМ

КОРОНАВИРУСТ ХАЛДВАР (COVID-19)-ААС СЭРГИЙЛЬЕ!

UNICEF Хүүхдийн Сан

ИРГЭДЭД ӨГӨХ ЗӨВЛӨМЖ

ГАРАА САЙТАР
САВАНДАЖ УГААХ

ОЛОН ХҮН ЦУГЛАРСАН
ГАЗРААР ЯВАХГҮЙ БАЙХ

ГАДУУР ЯВАХДАА
БЭЗЛИЙ ӨМСӨХ

БОХИР ГАРАА АМ, ХАМАР,
НҮДЭНДЭЭ ХҮРГЭХГҮЙ,
НУХАХГҮЙ БАЙХ

ХАНИАЖ, НАЙТААЖ
БАЙГАА ХҮНЭЭС ХОЛ БАЙХ

БУХИМДАХГҮЙ
ТАЙВАН БАЙХ

ХАЛУУН, БҮЛЭЭН
ШИНГЭН ИХЭЭР УУХ

АМНЫ ХААЛТ
ХЭРЭГЛЭХ

ӨГЛӨӨ, ОРОЙД СОД,
ДАВС, САРМИС,
ЦАРВАНГИЙН
УУСМАЛЫН АЛЬ НЭГЭЭР
ХООЛОЙГ ЗАЙЛАХ

БУСАДТАЙ ГАР
БАРИХ, ҮНСЭХЭЭС
ЗАЙЛСХИЙХ

ТҮҮХИЙ УС УУХГҮЙ
БАЙХ

НУС, ЦЭР, ШҮЛСЭЭ
ИЛ ЗАДГАЙ
ХАЯХГҮЙ БАЙХ

ХАЙРТАЙ
ХҮМҮҮСЭЭ
ХАМГААЛЪЯ

ХАЛУУН, БҮЛЭЭН
ШИНГЭН ИХЭЭР УУХ

АМНЫ ХААЛТ
ХЭРЭГЛЭХ

ӨГЛӨӨ, ОРОЙД СОД,
ДАВС, САРМИС,
ЦАРВАНГИЙН
УУСМАЛЫН АЛЬ НЭГЭЭР
ХООЛОЙГ ЗАЙЛАХ

БУСАДТАЙ ГАР
БАРИХ, ҮНСЭХЭЭС
ЗАЙЛСХИЙХ

ТҮҮХИЙ УС УУХГҮЙ
БАЙХ

НУС, ЦЭР, ШҮЛСЭЭ
ИЛ ЗАДГАЙ
ХАЯХГҮЙ БАЙХ

СОЁЛ

ТУЛГУУР ОЙЛГОЛТ

- СОЁЛЫН ҮЙЛДВЭРЛЭЛ
- СОЁЛЫН АЯЛАЛ ЖУУЛЧАЛ
- СОЁЛЫН ДАЯАРШИЛ
- СОЁЛЫН АДИЛСАЛ
- СОЁЛЫН ДАРХЛАА

- БЭЛГЭ ТЭМДЭГ
- МЭДЛЭГ
- ИТГЭЛ ҮНЭМШИЛ

ЕРӨНХИЙ СЭДЭВ

 СОЁЛЫН ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

 СОЁЛЫН ДАЯАРШИЛ

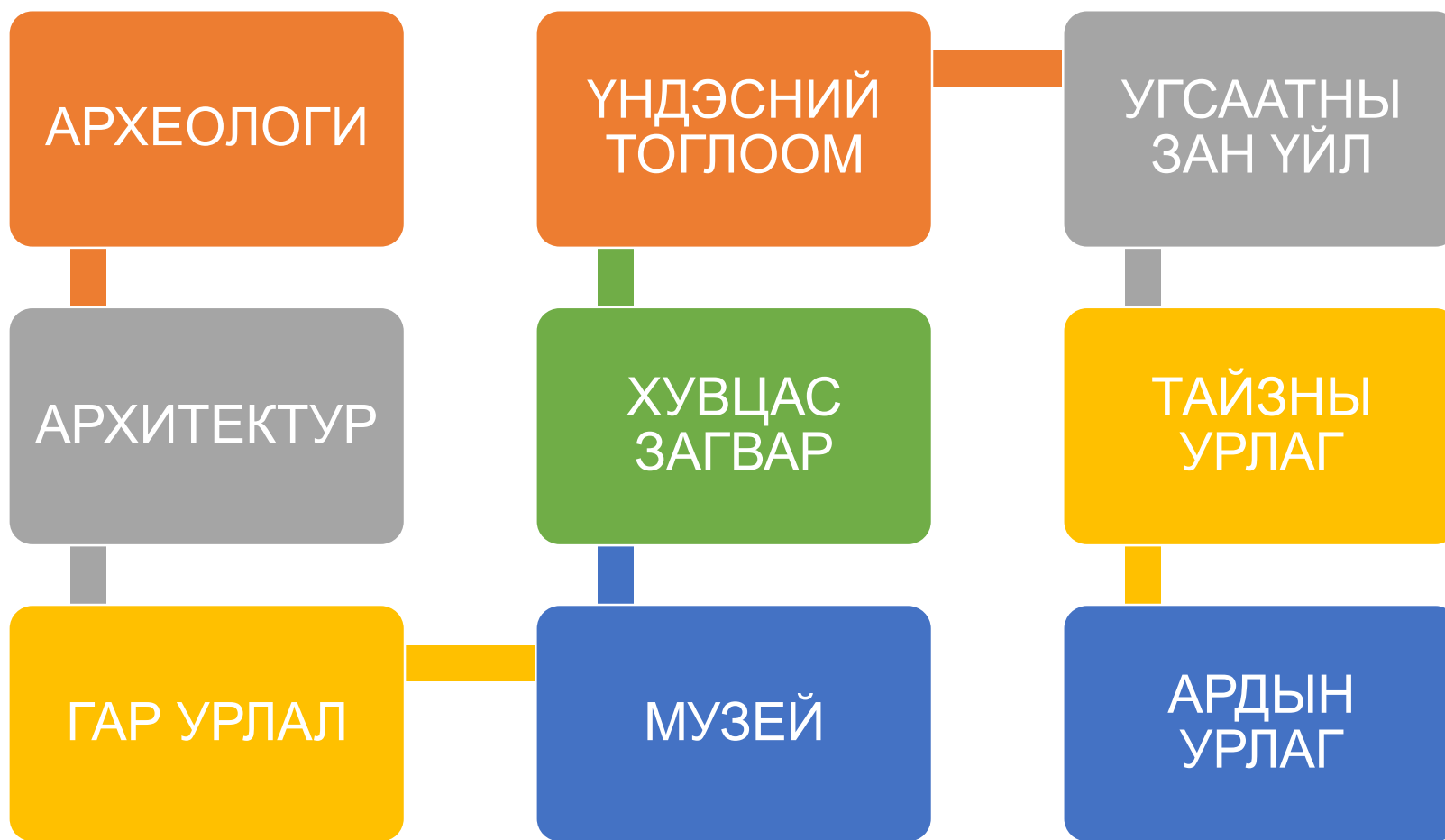
 СОЁЛЫН АДИЛСАЛ

 СОЁЛЫН ЭРХ ЧӨЛӨӨ

Соёлын үйлдвэрлэл

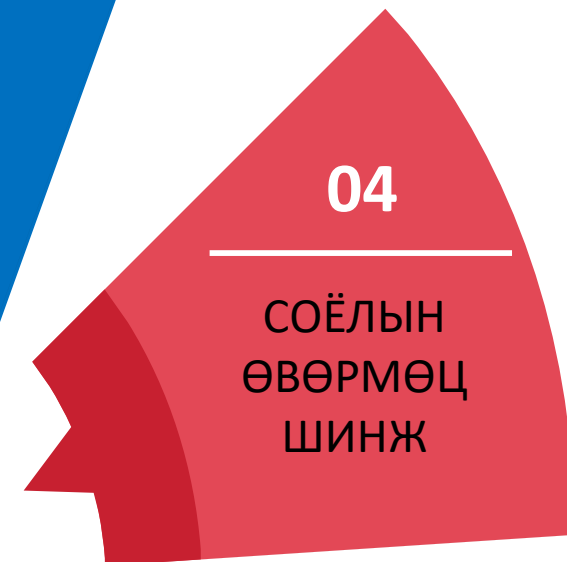
Хувь хүний бүтээлч сэтгэлгээ, ур чадвар, авьяас билгээс эх сурвалжтай, оюуны өмчөөр хамгаалагдсан соёлын агуулга бүхий бараа, бүтээл үйлдвэрлэх, тэдгээрийн хуваарилалт, нийлүүлэлтийн тогтолцоог хангасан үйлдвэрлэлийн салбарыг хэлнэ.

**СОЁЛЫН
ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН АЧ
ХОЛБОГДОЛ**

СОЁЛЫН
ҮЙЛДВЭРЛЭЛД
ОЮУНЫ ӨМЧ,
ЗОХИОГЧИЙН
ЭРХТЭЙ ХОЛБООТОЙ
БҮТЭЭЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ
БАГТАНА.

Монгол Улс “Соёлын үйлдвэрлэл үндэсний хөтөлбөрийг 2015 оноос батлан хэрэгжүүлж эхлээд байна.

• Энэ хөтөлбөрт

1.

Соёлын үйлдвэрлэл эрхлэх таатай нөхцлийг бүрдүүлэх

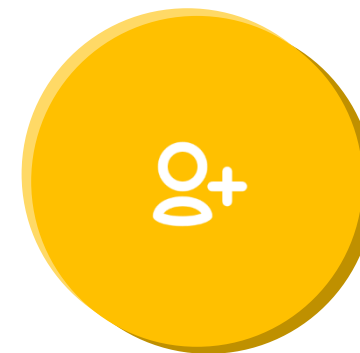
2.

Соёлын салбарт хүний нөөцийн чадавхыг бэхжүүлэх

3.

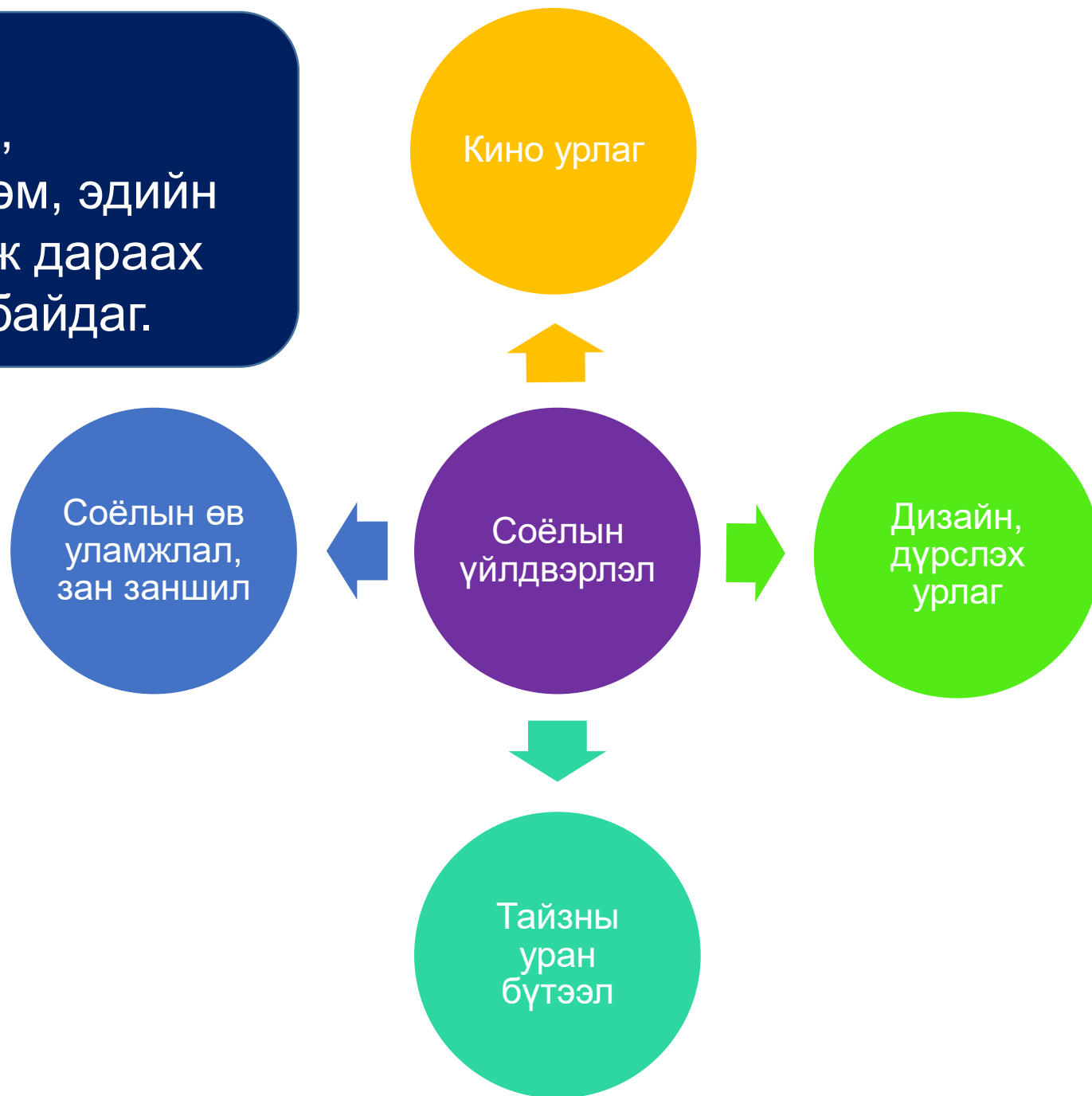
Өв уламжлал, ёс заншил, соёлын нөлөөг хайрлан хамгаалах

4.

Соёлын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

“Соёлын үйлдвэрлэл” үндэсний хөтөлбөрийг соёлын үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах боломж, нийгэм, эдийн засгийн үр ашгийг харгалзан үзэж дараах хүрээнд хэрэгжүүлэхээр заасан байдаг.

СОЁЛЫН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ 2019 ОН

ЖУУЛЧДЫН ТОО

2019

577 300

БНХАУ

168 298

ОХУ

141 927

БНСУ

101 279

ЯПОН

24 419

АНУ

18 838

3043.5 мянга

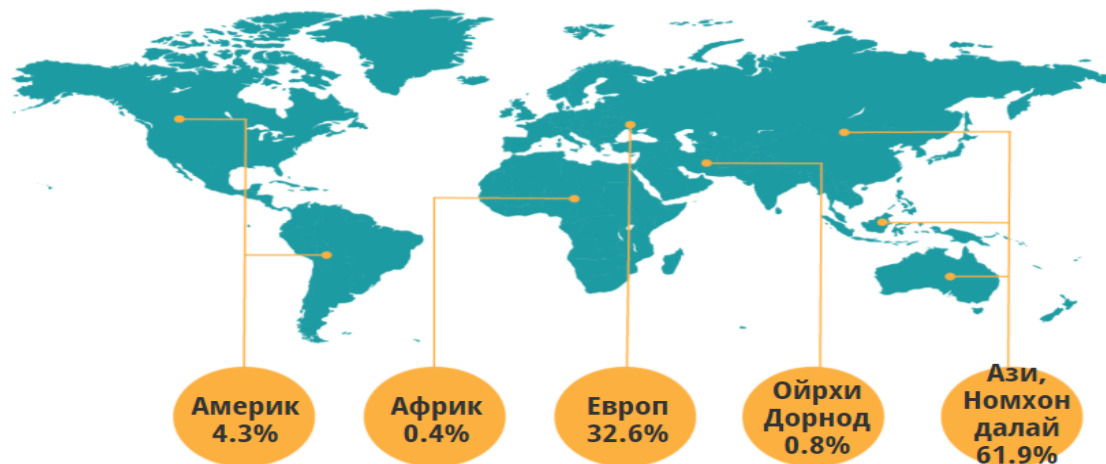
Улсын хилээр орсон зорчигчид

3052.9 мянга

Улсын хилээр гарсан зорчигчид

Улсын хилээр 637.0 мянган гадаадын зорчигч оржээ. Үүнийг бүс нутгаар харвал:

70.5% Хувийн журмаар
2.5% Албан ажлаар
6.2% Жуулчлал
0.8% Байнга оршин суух
20.0% Бусад

СОЁЛЫН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ ЯМАР АЧ ХОЛБОГДОЛТОЙ ВЭ?

• ЭДИЙН ЗАСАГ

НИЙГМИЙН ТЭГШ
БАЙДАЛ

БИЕ ХҮНИЙ
ХӨГЖИЛ

• ОЛОН УЛСЫН ХАРИЛЦАА

- ХАРИЛЦАН
ХҮНДЭТГЭЛ
- ЭНХ ТАЙВАН

• ТҮҮХ СОЁЛ

- ТҮҮХ СОЁЛЫН
ҮНЭТ ЗҮЙЛСИЙГ
НИЙТИЙН
ХҮРТЭЭЛ
БОЛГОДОГ

• АЖЛЫН БАЙР

- ОРОН НУТАГТ
АЖЛЫН БАЙР
НЭМЭГДҮҮЛДЭГ

СОЁЛЫН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛД ЯМАР ЗАРЧИМ БАРИМТАЛДАГ ВЭ?

• Хөдөлмөр

Орон нутгийн амжиргаа, нийгэм эдийн засгийн хөгжилд үр ашгаа өгөх

• Шүтэлцээ

Байгалийн болон соёлын өвийн газруудтай харилцан шүтэлцээтэй хөгжүүлэх

• Хадгалалт, хамгаалалт

Байгалийн болон соёлын өвийн хадгалалт хамгаалалтыг бэхжүүлэх

• Солилцоо

Соёлын солилцоонд тулгуурлах

2.2. СОЁЛЫН ДАЯАРШИЛ

Үйл ажиллагаа 2.5. Дараах мэдээллийг уншаад асуултын дагуу багаар ажиллаарай.

Бид өндөр хөгжилтэй орнуудын хэрэглээнд байгаа бүтээгдэхүүн үйлчилгээг хэрэглэж, материаллаг тав тух бүхий орчин бүрдүүлж чадаж байна. Хот, хөдөө гэлтгүй манай иргэд гар утсыг албан болон албан бус харилцаанд олон зориулалтаар ашиглаж байна. Олон хүн гадаадад сурч, амьдарч байна. Цахим технологийн үр шимээр ном зохиолыг төрөлх хэл дээр нь унших, судлах, нэр томъёоны цахим лавлагааг ашиглах боломж бүрдэж байна. Бас сонирхсон асуудлын дагуу судалгаа хийж, шаардлагатай тохиолдолд үр дүнг өөрийн нэрээр дэлхий нийтэд таниулах боломжтой болов.

Хүмүүс гэрээсээ, өөр улсаас эсвэл өөрийн боломжит цагтаа хийдэг хөдөлмөр эрхлэлтийн хэлбэрүүд ч бий болов. Энэ бүхэн бол шинжлэх ухаан, технологи нь олон салбарт гайхамшгийг бүтээж байгаагийн илрэл юм.

Орчин үед бидний хүүхдүүд юу чухал болох, ямар үр дагавартай болохыг мэдэхгүйгээр олон цагийг цахим орчинд өнгөрөөх болов. Тэд доромжлол, хэрүүл, хүчирхийлэл, гэмт хэрэг гэх мэт хүсээгүй, шаардлагагүй зүйлсийн талаар уншиж байна. Нийгэмд эдийг шүтэх хандлага, зохисгүй хэрэглээ, буруу хэвшил, авлига, хулгай дээрэм дэлгэрэх зэрэг гаж үзэгдлүүд ихсэж байна. Ийм сөрөг үзэгдлүүд манай улсын хөгжилд чөдөр тушаа болж байна. Энэ бүхэн бол зөвхөн материаллаг зүйлсийн хөгжлийн хойноос хөөцөлдөж, оюун санааны үнэт зүйлсийн төлөвшлийг орхигдуулж байгаатай холбоотой.

XX зууны сүүлээр ардчилал, зах зээлийн харилцаа өргөжин тэлж, улс орон, ард түмний соёлын харилцаа эрс өслөө. Соёлын нийгмийн үүрэг улам тодорч, эдийн засаг, улс төр ч соёлын онцлогоор тодорхойлогдох болов. Өөрөөр хэлбэл, соёлын онцлог нь эдийн засаг, улс төрийн бодлогыг тодорхойлж байна гэсэн үг. Энэ бүгд нь соёл судлалын үүрэг, ач холбогдлыг улам нэмэгдүүлж байна. Өнөөдөр соёл судлалд угсаатны соёл судлал, соёлын философи, соёлын эдийн засаг, соёлын газар зүй, соёлын социологи, соёлын сэтгэл зүй, соёлын экологи, соёлын үйлдвэрлэл, тэрчлэн музей судлал, номын сан судлал гэх мэт олон салбар бий болов. Энэ бүхэн нь соёл нийгэмд асар их үүрэгтэйг харуулж байгаа юм.

Асуулт:

1. Мэдээлэл тус бүрийн гол утга санаа юу вэ?
2. Мэдээллүүд хоорондоо ямар хамааралтай вэ?
3. Мэдээллүүдийг нэгтгэж, гол утга санаагаар нь эргэцүүлэмж бичээрэй. Үгийн тоо 60-80.
4. Эргэцүүлэмжийнхээ утга санааг илэрхийлсэн оновчтой гарчиг өгч, үндэслэлээ тайлбарлан ярилцаарай.

Соёлын даяаршил

- *Зам харилцаа, эдийн засгийн харилцаа, мэдээлэл харилцааны хөгжлийн үндсэн дээр тусгаар соёлууд дэлхийн нэгдмэл соёлд нэгдэн нийлэх үйл явцыг хэлнэ.*

- Багш, оюутан солилцоо
-

- Орчуулгын зохиол бүтээл
-

- Кино наадам
-

- Спотын одууд
-

Соёлын даяаршил нь олон талын боломжийг олгож байна.

Даяаршил эерэг талтай.

Орчин цагт олон янзын үзэл, өөр чиг хандлага бий болж, зэрэгцэн оршиж байна. Хүн бүх талаар хөгжих боломж нэмэгдэж байна.

- Мэдээлэл, бараа бүтээгдэхүүн, хүн хүчээ ч дэлхий даяар солилцох

- Чөлөөт худалдаа, олон улсын худалдаа, бизнесийн үйл ажиллагаа тэлэн хөгжих

- Олон ургальч соёл дэлгэрч, янз бүрийн соёлыг мэдрэх боломж

- Өндөр хөгжилтэй орнуудад суралцах боломж

Даяаршил сөрөг талтай.

Соёлын даяаршлыг соёлын олон янз байдал, оршин тогтнолд аюул дагуулдаг хэмээн үзэх нь бий.

Үйл ажиллагаа 2.7. Мэдээллийг уншиж, асуултын дагуу ажиллаарай.

Одоогийн залуус хүмүүжилгүй, хувиа хичээсэн, эх оронч бус байна гэсэн зэмлэл байдаг. Телевизийн сувгууд олон түмнийг залж, цахим орчин зарим талаар хөнөөн сүйтгэгч боллоо гэсэн харамсал байдаг. Бас юуг шүтэхээ мэдэхгүй, юуг шүтэж байгаагаа ч ойлгодоггүй өнөө үеийнхэн айх болгоомжлох зүйлгүйгээр хайран сайхан байгалаа сүйтгэж дуусаж байна гэдэг. Соёлын амьдралд шоу урлаг, үзвэр цэнгүүний бизнес давамгайлж, урлаг, соёлын цэнгүүлэх, зугаацуулах чиглэл нь үлэмж газар авах болов гэсэн шүүмжлэл бас бий.

Асуулт:

- 1. Та энэхүү шүүмжлэлт байр суурьтай санал нийлж байна уу?*
- 2. Эдгээр саналд ямар нийтлэг асуудал байна вэ?*
- 3. Асуудлыг шийдвэрлэхийн тулд яах ёстой вэ?*
- 4. Соёлын даяаршил бол хөгжингүй улс орнуудын дарангуйлал мөн гэдэгтэй та санал нийлэх үү? Яагаад?*

соёлын харилцан үйлчлэл

соёлын солилцоо

соёлыг хуулбарлан дууриах

соёлын тулгалт

“Нэг хэсэг хүн амын соёлын амьдрал нөгөө хэсгийнхтэй адилсан, өмнөх соёлын дадал хэвшлээсээ хавьгүй илүүд үзэж хүлээн зөвшөөрсөн сэтгэлгээний үр дүн, энэ үйлчлэл нь орчин үеийн соёлын зарим төрөл, урлагийн төрлүүдэд хүчтэй нөлөөлж үр дүн авчирдаг ч үндэсний соёлд сөргөөр нөлөөлдөг сэтгэлгээ юм”

Харин соёлын тулгалт бол ихэвчлэн тухайн цаг үеийн хүчирхэг гүрнүүдийн зүгээс бага буурай улс оронд хандсан үйлдэл юм. Соёлын тулгалт нь бүтээгдсэн бүхнийг устгагч, хүнийг тэр зүйлээ дахин бүтээхгүй болтол нь айлган сүрдүүлэх үйл явц ажээ. Жишээлбэл, 1930, 1940-өөд оны үед манай улс буддын бүхэл бүтэн иргэншил, уламжлалт бичиг үсэг зэргээ орхиход хүрсэн нь ийм тулгалтын хэлбэр байсан гэж хэлж болно.

ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

- *ДЭЛХИЙ НИЙТИЙН ХЭМЖЭЭНД ДАЯАРШЛЫН ҮЕД БАРИХ ҮНДСЭН БОДЛОГЫГ ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ ГЭЖ ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРЧ БАЙНА.*

НИЙГЭМ

ЭДИЙН ЗАСАГ

БАЙГАЛЬ ОРЧИН

ТХЗ-ын уриа:

Хөгжлөөс хэн ч үлдэх, хоцрох ёсгүй.

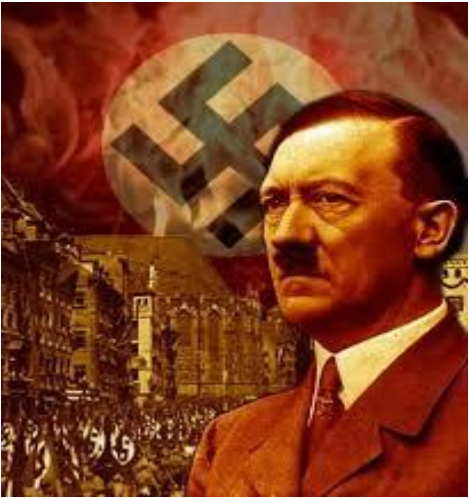
"NO-ONE left behind"

Монгол Улс 2005 онд дэлхийн Тогтвортой хөгжлийн хөтөлбөрт нэгдэн орсон. Энэхүү хөтөлбөрт харилцан шүтэлцээтэй эх дэлхийн зүй тогтолд хүндэтгэлтэй хандах, байгалиа нөхөн сэргээх, биологийн төрөл зүйлийг хамгаалах явдлыг манай эрин үеийн эдийн засаг, нийгэм, соёлын хөгжлийн шалгуур, улс үндэстэн, гэр бүл, хувь хүний эрхэмлэх зүйл гэдгийг тодорхой зааж өгсөн.

МОНГОЛ УЛСЫН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ БОЛОН ДЭЛХИЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН ХӨТӨЛБӨР ХООРОНДЫН УЯЛДАА

СОЁЛЫН ОРОН ЗАЙ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Засаг төр нь дарангуйллын дэглэмтэй улс орнуудад мэдээллийн тоог нэмэгдүүлнэ гэдэг бол нэг талаас нь аваад үзвэл шууд **хувьсгалд** хүргэнэ гэсэн үг. Нөгөө талаас, мэдээллийн илүүдэл нь сайн юм юу ч амлахгүй. Хэтэрхий их байна гэдэг бол ерөөсөө **тэг буюу хоосон** гэсэнтэй адилхан. Өнөөдөр Интернет рүү ороод цорын ганц нэг асуултанд арван мянган нэр төрлийн ном бүхий хариу хүлээн авч байна, би тэдгээртэй яаж харьцах вэ? Ийм тохиолдолд тэр арван мянган ном ердөө шууд л тэгтэй тэнцэнэ.

Өнөөдөр бид бүхний дасал болсон “уншигч” хэмээх ойлголтын оронд мэдээллийн программуудыг “хэрэглэгч” хэмээх ойлголт нэвтэрсэн. Интернетэд “бүх юм” бий

Хүмүүсийн ном уншихад зарцуулдаг цаг бараг үгүй болсон гэхэд болно. “NOP World” компанийн гаргасан судалгаагаар дэлхийн хамгийн их ном уншдаг орноор **Энэтхэгийн иргэд** шалгарчээ. Тэд уншлагад долоо хоногт 10,7 цагийг зарцуулдаг аж. Энэ жагсаалтыг **Хятад, Тайланд, Филиппин, Египет** зэрэг орнууд үргэлжлүүлж байгаа бол АНУ уг жагсаалтын 23-рт бичигджээ. Энэ нь тус орны иргэд ном уншихад долоо хоногт 5.7 цаг зарцуулдаг гэсэн үг юм.

Манайд 1989 оны байдлаар 418 номын сан байсан бол, 2007 оны байдлаар 278 болж 33,5 хувиар буурсан үзүүлэлт гарчээ. Номын сангийн уншигчдын тоо 1989 онд 6431 байсан бол, 2012 оны байдлаар 2233 болж 65,3 хувиар буурчээ. Үүнийг мэдээллийн олон шинэ сувгууд гарч ирсэн, чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх бусад боломж нэмэгдсэнтэй холбоотой гэж үзэж байгаа ажээ.

(Эх сурвалж: Assa.mn)

Маш дэлгэр нутаг минь
 Мал сүргээр дүүрэн
 Малчин олон монголчууд
 Жаргал цэнгэлээр дүүрэн
 Ц. Дамдинсүрэн

Байгалийн хүчин зүйлс

Амьдралын хэв маяг

аж ахуй, оромж сууцны шинж чанар, харилцааны хэв маяг, хоол ундны төрөл, итгэл үнэмшил, үнэлэмж

Соёлын орон зай.

Соёлын үнэлэмжүүдийн харилцан нөлөөллөөр бий болж байдаг оюун санааны орчинг хэлнэ. Соёлын орон зай нь төрсөн нутаг биш, соёлын дурсгалт зүйлс биш, харин улс үндэстэн, хүмүүсийн хамтын мэдрэмж юм.

Бусад соёлын нөлөөгөөр амьдралын хэв маягт шинэ шинж байдал бий болж байдаг.

Жишээ нь, хувцасны моод, техникийн дэвшил, шинэ барааны сурталчилгаа, хотын өнгө үзэмжийн өөрчлөлт зэрэг олон хүчин зүйлс соёлын орон зайн дүр төрхийг өөрчилсөөр иржээ.

Toronto, Ontario, in 2009...

...and today

Улаанбаатар хот 1930-1980 он

1930 он

1970

1950 он

1980 он

Бидний хүсээд
байгаа
өөрчлөлт
нь бид
өөрсдөө
байх учиртай.

Тереза
ЭХ

Twitter:
@catholic_mongol

1916

OLEG GOLOVNEV / SHUTTERSTOCK

1976

GRAGNON FRANCOIS / GETTYIMAGES

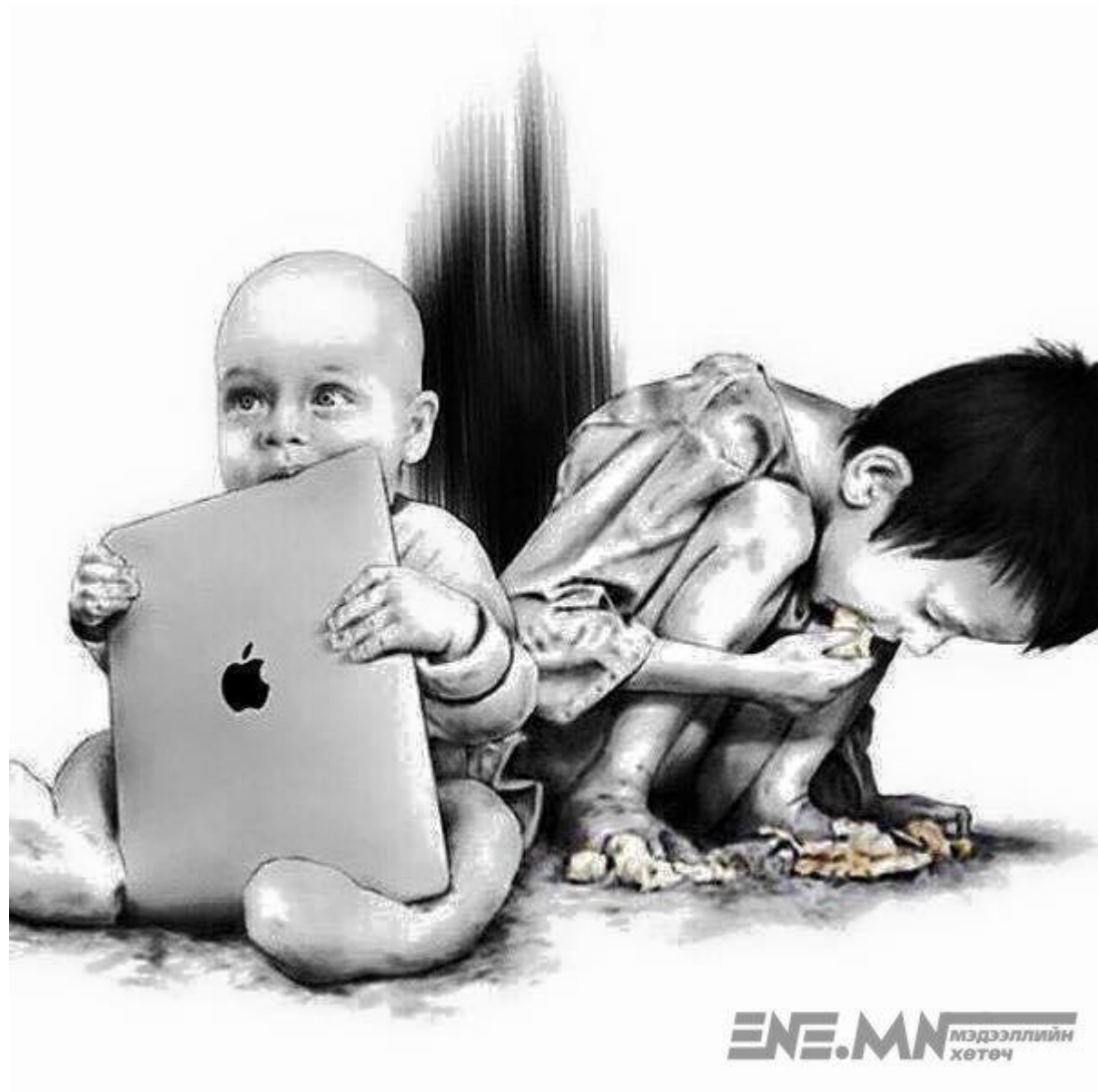
2016

PYMCA / GETTY IMAGES

Кибер орон зай.

Компьютер, технологи, интернет сүлжээнд суурилсан соёлын харилцаа, нөлөөллөөр бий болж буй хамтын мэдрэмжийг кибер орон зай гэдэг.

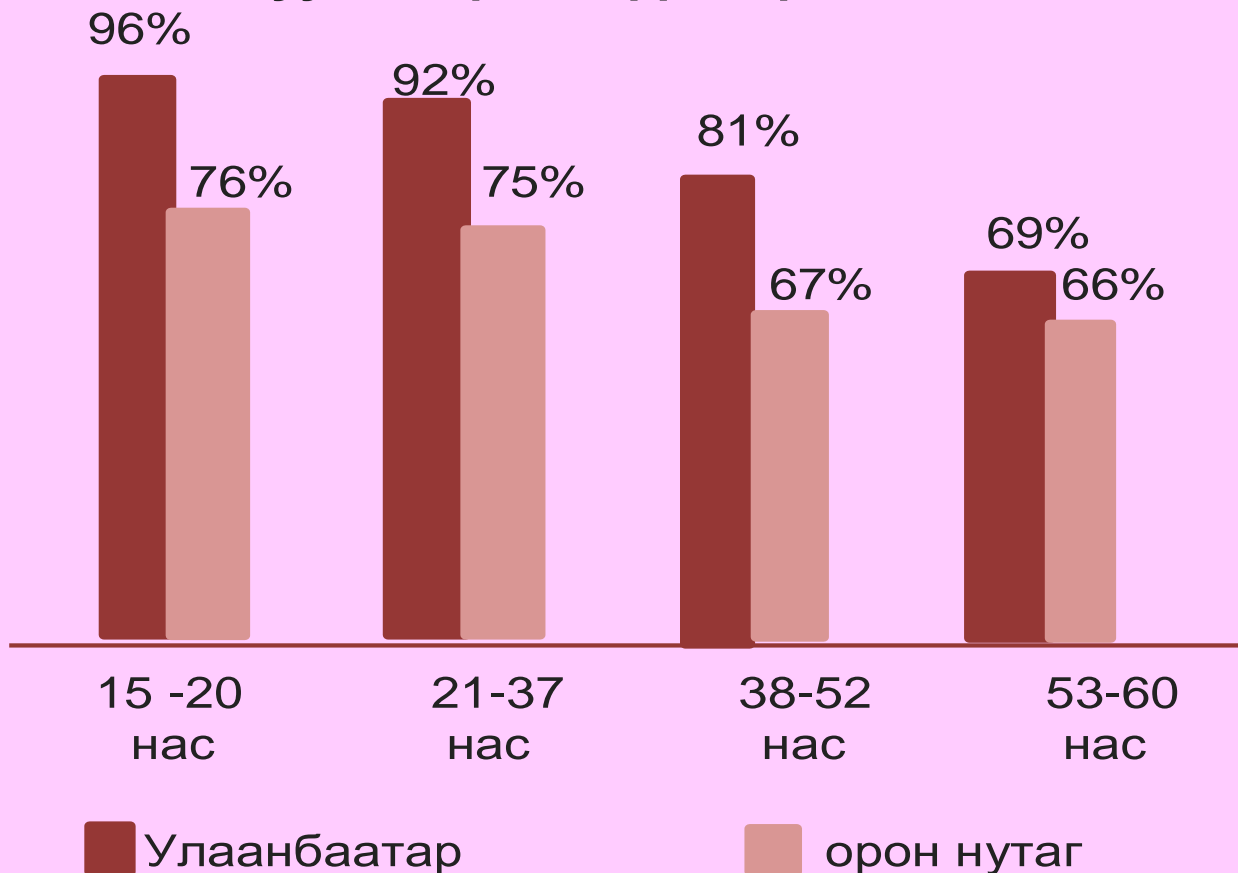

- ❑ Соёлын даяаршлын үед интернет хэрэглээний үр дүнд мэдээллийн чөлөөтэй урсгал бий болж, хүмүүсийн сэтгэлгээ болон зан төлөвийн ижил дүрэм журмыг дэлгэрүүлэгч соёлын онцгой харилцаа, шинэ орон зай бий болж байна. Мэдээллийн технологиор тодорхойлогдож буй харилцааны энэхүү шинэ хэв маягийг **кибер орон зай** гэсэн нэр томъёогоор илэрхийлдэг.
- ❑ Жишээ нь, интернет хэрэглээ, компьютер хөгжсөний нөлөөн дор хувь хүний эрхэмнэл, хүсэл сонирхол, үнэлэмжийн чиг баримжаа, амьдралын байр суурь, сэтгэл санааны байдал болон үзэл бодол тэргүүтэн өөрчлөгдөн хувьсаж байна. Харилцааны хэлнүүд түгэн дэлгэрч байна.

Даалгавар 2.10. Мэдээлэлтэй ажиллаарай

Ийглийн мэдээгээр (2018. 09.07) дараах мэдээллүүдийг өгөв.

Монголчуудын фэйсбүүк хэрэглээ

Улсын хэмжээнд хүн амд ногдох нүүрномын /фэйсбүүк/ хуудас хэрэглэгчийн тоогоор Монгол Улс дэлхийн дунджаас 2,1 дахин, Ази тивийн улс орнуудаас 3,6 дахин их байна.

Цахим донтолт

/СЭМТ-д хэвтэн эмчлүүлсэн хүүхэд/
2017 он -----55 хүүхэд
2018 оны эхний 9 сар-23 хүүхэд

2018 оны эхний 9 сарын байдлаар Хүүхдийн тусламжийн 108 утасны үйлчилгээний төвд цахим дарамтад өртсөн 125, цахим донтолтын 35 дуудлага бүртгэгдэж, хүүхдүүд хамгааллын үйлчилгээ авчээ.

Асуулт:

1. Монголчуудын фэйсбүүк хэрэглээний өнөөгийн байдал, эерэг, сөрөг талыг дүгнэн ярилцаарай

2.3. СОЁЛЫН АДЛСАЛ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Соёл нь хүний үйл ажиллагааны үр дүн гэдэг утгаараа тухайн соёлын тээгч, бас бүтээгчээсээ ангид байх боломжгүй юм.

Даяаршлын үед оршин тогтнох чадварын хувьд хамгийн тогтвортой, хамгийн найдвартай тээгчид бол угсаатан юм.

Тэдний түүх, зан заншил, сэтгэлгээний онцлог, үнэлэмжийн баримжаалал, хэл, бичиг үсэг, урлаг, уран зохиол багтана.

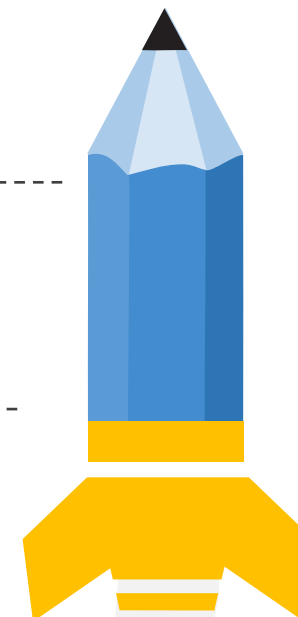
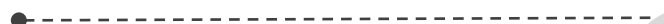
01

02

03

СОЁЛЫН АДЛСАЛ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Ард түмэн өөрийн соёлын хэм хамжээ, зан үйл, хэл, үнэлэмжийн баримжааллыг ухаарч ойлгох, тэрхүү байр сууринаас өөрийгөө ойлгох, тэрхүү соёлыг тээгч гэдгээ ухаарах байдлыг **соёлын адилсал** гэнэ.

ХАРИЛЦАН АДЛГҮЙ

Үнэхээр татагдам, гайхалтай, хүчирхэг эсвэл ойлгоход төвөгтэй, хачин жигтэй, дургүй хүрмээр гэх зэргээр төсөөлөгддөг.

ДАГАН ДУУРИАХ

Бусдын соёлыг улам бүр эрхэмлэх, аль эсвэл бусдын соёлд автагдах буюу мухар сохроор даган дууриах

УГСААТАН

Өөрийгөө угсаатан гэдэг утгаар нь хадгална гэдэг нь угсаатан бүрийн эрхэм дээд чиг үүрэг

УГСААТНЫ СОЁЛ

Угсаатныхаа онцлогийг хадгалах мэдрэмж, хүсэл эрмэлзэл нь дэлхийн бусад ард түмэнтэй харилцан хамааралтай болох үед идэвхждэг.

ДАЯАРШИЛ

Уламжлалт соёл, байгалийн нөөц, баялаг бүхий буурай хөгжилтэй улс орнууд дэлхийн түүхий эдийг бэлтгэгч орон болдог.

СОЁЛЫН ХАРИЛЦАА

Соёлын харилцаа өргөжиж хүрээгээ тэлэхийн хэрээр тусгаар үндэс, соёл, ёс заншил, уламжлал шашнаа хэвээр нь авч үлдэх

2019

СОЁЛЫН ДАРХЛАА

Бусдын соёлд үл
автагдах, үнэт зүйлсээ
хадгалж үлдэх асуудал
МӨН.

Улс үндэстэн бүр өөрийн соёлыг эрхэмлэдгийн учир юунд орших вэ?

- үндэстнийг бусдаас ялгах гол шинж учраас
- ард түмний бахархал, омогших хүч учраас
- үндэстний эв нэгдлийн үндэс учраас
- үндэстний тусгаар тогтнолын баталгаа учраас

Улс үндэстэн бүр өөрийн соёлыг хадгалж үлдэхийн тулд яах ёстой вэ?

- эрин цагийнхаа түүхэн хандлага, өөрчлөгдөж байгаа гадаад орчиндоо зохицож, зохих хэмжээ, хязгаарын дотор шинэчлэгдэж байх
- өөрийг нь бусад соёлоос ялгаж буй язгуур ба уламжлалт чанараа хадгалж, хамгаалах

Соёлын дархлаа сулардаг гол шалтгаан юу вэ?

- бусдын соёлыг хуулбарлан дуурайх
- өөр соёлын зүгээс соёлын тулгалт хийх

Бүдүүвч 2.5. Соёлын дархлааны утга учир

Гэртээ хийгээрэй. Дараах мэдээллийг уншаад асуултын дагуу ажиллаарай

Телевизийн сувгууд олон түмнийг залж, өөртөө татахын тулд тархийг нь угаан сэтгэхүйг нь дундажчилж байна. Өнөөгийн олон түмний тархи сэтгэхүй нь залхууралд орж, хов жив, сураг ажиг төдийхнөөс давахаа болилоо. Энд цахим орчин ч зарим талаар гавшгайлан довтлогч, хөнөөн сүйтгэгч боллоо. Хэрэв хүнийг өдөр бүр телевизийн дэлгэц болон дэлхийн цахим сүлжээний шүүлтүүр муутай мэдээллээр угжаад байвал хүний, түүний эргэн тойрныхны соёлын дархлаа суларч, бүр алдагдах нь илэрхий.

2.4. СОЁЛЫН ЭРХ ЧӨЛӨӨ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

ДУНДАД ЗУУН
БУРХНААС ӨГӨГДСӨН
ЗҮЙЛ
ХҮНИЙ ДОТООД
СЭТГЭЛИЙН ЭРХ ЧӨЛӨӨ

ЭНЭТХЭГ

Хүн байгалиас хамааралтай байх явдлыг эрх чөлөөгүй байдал гэж үзэж байсан

ТЭМЦЭЛ

Эрх чөлөөний төлөөх тэмцлийн ялалт бүхэн тэмцэгчиддээ эрх чөлөө авчирсангүй

ГРЕК, РОМ

Боолчуудтай харьцуулахад эрх чөлөөтэй гэдгээрээ бахархаж байсан.

СОЁЛЫН ЭРХ ЧӨЛӨӨ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

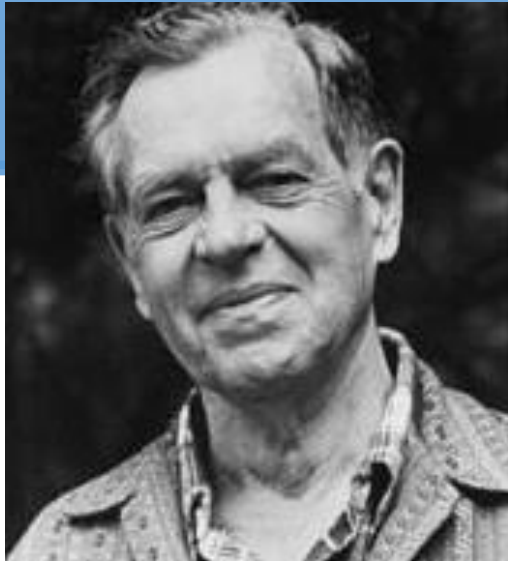
Жон Локк

Хэнд ч байгалиас заяасан засаглах эрх, өөрөөр хэлбэл хэнд ч бусдыгаа захирах төрөлх эрх байхгүй. Эрх бол хүн бүрд хамаарах ёстой. Хүнд төрөлхөөс заяасан гурван эрх байна. Энэ нь **амьдрах эрх, эрх чөлөөтэй байх эрх, өмчлөх эрх** юм. Хуулийн зорилго нь хүний эрхийг устгах буюу хавчин хясах явдал биш, харин түүнийг хамгаалж өргөжүүлэх явдал мөн.

Жон Локк (1632 оны 8 дугаар сарын 29-1704 оны 10 дугаар сарын 28), либерализмын эцэг гэдгээр нь өргөн мэддэг, Английн философич, эмч. Гэгээрлийн зууны хамгийн нөлөө бүхий сэтгэгчдийн нэг.

2019

СОЁЛЫН ЭРХ ЧӨЛӨӨ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Дж.
Кэмпбелл

Бид хараат байдлаас гарч, эрх чөлөөг оллоо гэхэд юу хийхээ мэддэг байх нь хамгийн чухал. Эрх чөлөөтэй байх эсэх нь хувь хүнээс өөрөөс нь шалтгаална.

Дж. Кэмпбелл 1904-1987

2019

СОЁЛЫН ЭРХ ЧӨЛӨӨ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Э. Фромм

Хуурмаг эрх чөлөө нь хүнийг ганцаардуулж, хорвоо ертөнцөд итгэх юмгүй, айж хургасан нэгэн болгодог. Ялангуяа кибернетикийн хувьсгал, цөмийн зэвсэглэл гэх мэт хүний оюун ухаан, техникийн өндөр чадвар, соёлын жишиг нь нийгмийн зах чанарыг хүнлэг бус болгож байна.

Төрсөн огноо: 1900 оны гуравдугаар сарын 23

Төрсөн газар: [Майны Франкфурт, Герман](#)

Нас барсан: 1980 оны гуравдугаар сарын 18,

Нөлөөлсөн: [Зигмунд Фрейд](#), [Карл Маркс](#), [Max Horkheimer](#),

2019

Хүн бүрт олгогдсон адил тэгш боломжийг хэлнэ. Энэхүү боломжийг төрөөс, эсвэл хэн нэгэн хүнээс авч болдоггүй учраас хүний эрх жам ёсны шинжтэй юм.

ХҮНИЙ ЭРХ

МОНГОЛ УЛСЫН ХҮНИЙ
ЭРХИЙН ҮНДЭСНИЙ КОМИСС
NATIONAL HUMAN RIGHTS
COMMISSION OF MONGOLIA

ЭРХ ЧӨЛӨӨ

Хүн бүр бусдын эрхийг хүндлэн өөрийн үйлдлээ сонголтын үндсэн дээр хийх боломж, түүний баталгааг хэлнэ.

Үйл ажиллагаа 2.16. Тохиолдол шинжлээрэй.

1. Германд ажилд саад учруулахгүй хэмээн албан байгууллагын хаалгыг ямагт хаасан байдаг. Харин АНУ-д ажлын газрын хаалга ихэвчлэн нээлттэй байдаг. Хаалттай хаалга нь хүмүүст найрсаг бус харилцааны мэдрэмжийг үүсгэж байна гэж Германд ажиллаж буй америкчууд гомдоллох тохиолдол гардаг гэнэ.
2. Казах оюутан Б монголоор сайн ярьж чаддаггүй. Хэлний бэрхшээлээс болж ангийнхандаа шоолуулж, буруу зөрүү хэлж ярьсан зүйлээсээ болж янз бүрийн хоч авдаг. Хичээлээ сайн хийдэг ч буруу ойлгосноос болж зарим үед сул дүн авна. Энэ байдлаасаа болж өөртөө гомдох, шантрах тохиолдол гардаг гэнэ.

Асуулт:

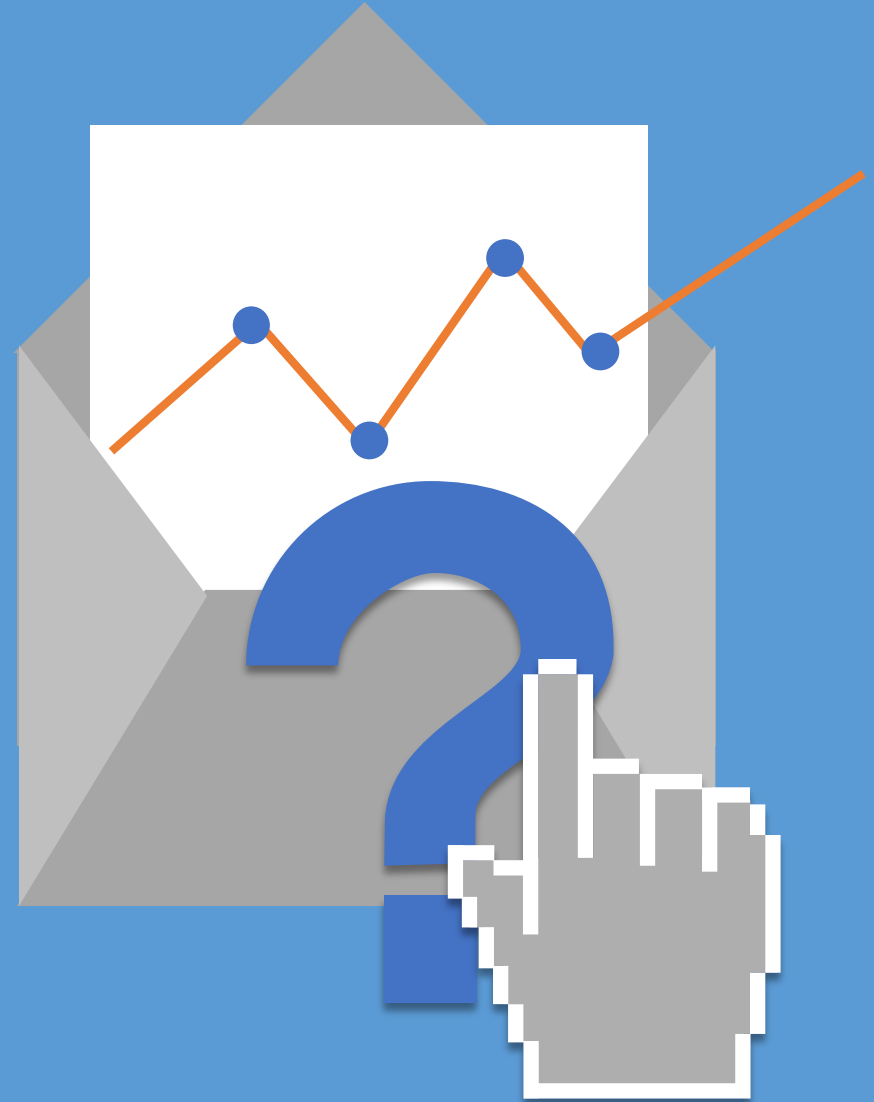
1. *Тохиолдол тус бүрд гомдоллоход хүргэсэн гол асуудал нь юу байв? Ямар хүчин зүйлс нөлөөлсөн бэ?*
2. *Уг асуудлыг шийдвэрлэж болох ямар, ямар арга зам байж болох вэ? Эдгээрээс хамгийн гол арга замыг тодорхойлно уу*

СОЁЛЫН ЭРХ ЧӨЛӨӨ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Соёлын эрх чөлөө

- 1** Бүх хүмүүс эх хэлээрээ ярьж, өөрийн шашныг шүтэж, өөрийн соёлыг бүтээн туурвих бололцоог эдлэх эрх .
- 2** Хүмүүс өөрсдийгөө илэрхийлэх, өөрийн хувь чанараа хөгжүүлэх, хэн байх, хэрхэн аж төрөх вэ? Гэдгээ сонгох чадвар
- 3** Баталгаат боловсрол, эрүүл мэндийн үйлчилгээ, бусал олон төрлийн нийгмийн баталгаагаар хангагдах эрх

НҮБ-ын Хүний хөгжлийн илтгэл

СОЁЛЫН ЦОЧИРДОЛ

Энэ ойлголтыг анх
1954 онд К. Оберг
хэрэглэжээ.

Харь орны соёлд,
зан үйлийн онцлогт
дасан зохицох явцад
гардаг бэрхшээл

Хүн өөрт дасал
болоогүй харийн
соёлд орох үед олон
таагүй сөрөг
мэдрэмж үүсдэг.

Харийн оронд очсон
анхны өдрүүдэд
ихэнх хүмүүс
сэтгэлээр унаж,
өөрийн соёл ёс
заншлыг үгүйлдэг.

СОЁЛЫН ЦОЧИРДОЛ

Энэ байдлын учир шалтгааныг ойлгож, ийм байдалд орохгүй бэлтгэлтэй байх хэрэгтэй.

Олон талын мэдлэг, түүх, соёл, харилцааны чадвар, хүлээцтэй, тэвчээр,

Соёлын цочирдлын илрэлд бухимдал, шинэ орчин нөхцөл, хоол хүнс болон хүмүүсийг хэт шүүмжлэх, гомдоллох, нойргүйдэх, уурлах

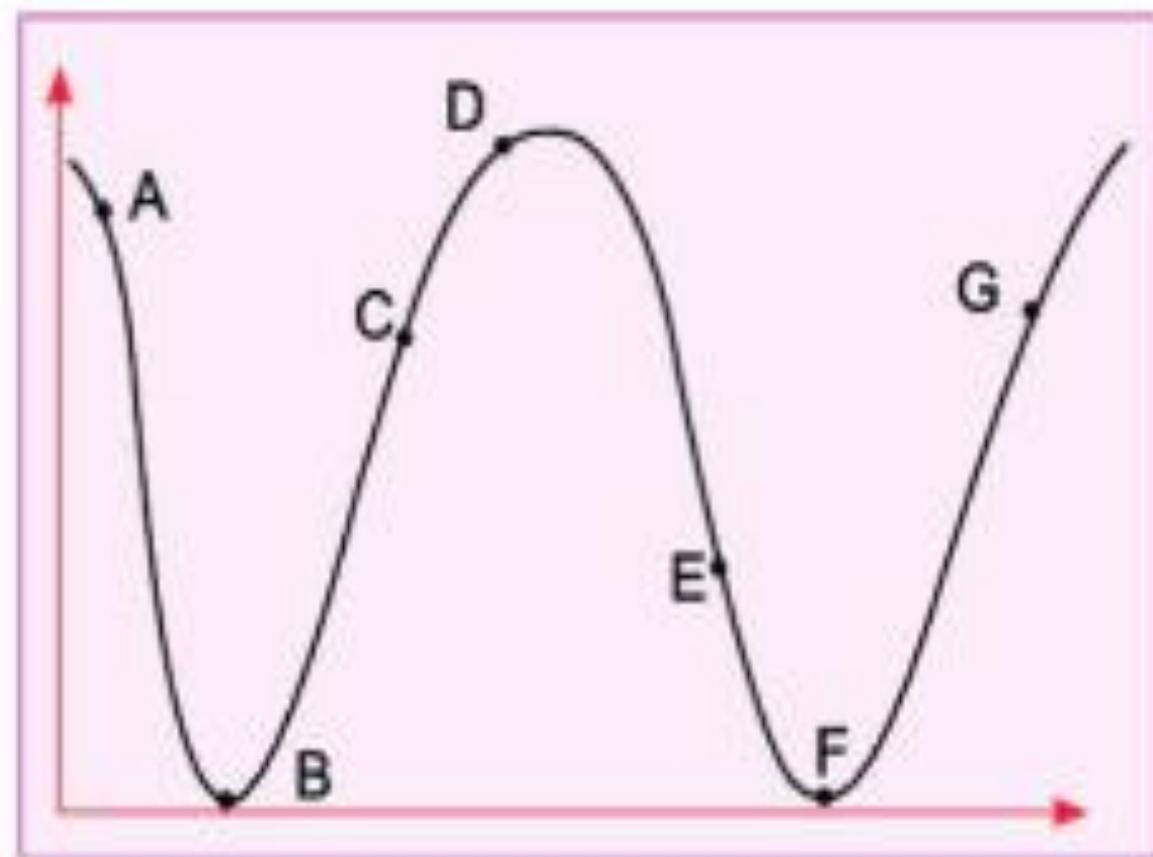

График 2.1. Харь соёлд дасан зохицох үе шат

F - найз, нөхөдгүй, нийгмээс тусгаарлагдсан мэдрэмж төрнө.

G – эргэн тойрныхоо хүмүүсийг ойлгож эхэлж, хүмүүстэй харилцаа тогтоож, аливаад уян хатан хандана.

A - шинэ газар таалагдаж, урам зориг эрч хүчтэй байна.

B - харь хэл, орчин, хоол хүнс зэрэг шинэ зүйлсийг хүлээн авч чадахгүйгээс бухимдал эхэлнэ. Гэрээ санах, ганцаардах гэх мэт.

C - бага багаар орчиндоо дасаж, шинэ зүйлийг хүлээн авч чаддаг болно.

D - шинэ орчинд бүрэн дасна.

E - шинэ соёлд дассан боловч, эргэн тойрныхоо хүмүүстэй харилцаа тогтоож чадахгүй.